

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2. Chemický turnaj

kategorie starší žáci

31. 5. 2013

Teoretická část

Řešení úloh

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Téma: Oxidy

celkem 29 bodů

1. Příprava oxidů

Rovnice: .....**S + O₂ → SO₂**..... Název oxidu: .....**siřičitý**..... rovnice 2 b.

Rovnice: CaCO₃ → .....**CaO**..... + ...**CO₂**..... vzorce 2 b.

Názvy látek: oxid .....**vápenatý**....., ...**uhličitý**..... názvy 2 b.

2. Významné oxidy

a) Oxid křemičitý se vyskytuje v přírodě jako nerost .....**křemen**..... název 1 b.

b) Jaké má oxid křemičitý skupenství? .....**pevné**..... 1 b.

c) Oxid hlinitý se vyskytuje v přírodě jako velmi tvrdý nerost .....**korund**..... název 1 b.

d) Měď se oxiduje na oxid měďnatý, který je černé barvy.

Rovnice: .....**2 Cu + O₂ → 2 CuO**..... rovnice 3 b.

3. Využití oxidů

a) Oxid křemičitý je základní surovinou pro výrobu skla. Napište rovnici leptání skla kyselinou fluorovodíkovou.

Rovnice: .....**SiO₂ + 4 HF → SiF₄ + 2 H₂O**..... rovnice 4 b.

b) Vodík reaguje s oxidem měďnatým tak, že při reakci vzniká měď a voda. Zapište rovnici reakce uveďte, zda je při reakci vodík **redukčním/oxidačním** činidlem.

Rovnice: ..**CuO + H₂ → Cu + H₂O**..... vodík je činidlo ...**redukční**..... rovnice 4 b., činidlo 1 b.

c) Oxid hlinitý je surovina k výrobě hliníku. Při výrobě se využívá elektrolýza taveniny oxidu hlinitého. Na jaké elektrodě se vylučuje hliník?

Elektroda kladná/záporná .....**záporná**..... 1 b.

dalším produktem (na uhlíkové elektrodě) je: .....**oxid uhelnatý (uhličitý)**..... 1 b.

Vypočítejte, kolik gramů hliníku je ve 100 gramech oxidu hlinitého. A_r(Al) = 27, A_r(O) = 16

$$M(\text{Al}_2\text{O}_3) = 2 \cdot 27 + 3 \cdot 16 = 102 \text{ g/mol}$$

$$54 \text{ g Al} \dots\dots\dots 102 \text{ g Al}_2\text{O}_3$$

$$\dots\dots\dots x \text{ g Al} \dots\dots\dots 100 \text{ g Al}_2\text{O}_3$$

$$x = 53 \text{ g}$$

výpočet 3 b.

d) V rovnici CO₂ + Ca(OH)₂ → CaCO₃ + H₂O reaguje oxid uhličité s hydroxidem vápenatým za vzniku .....**uhličitanu vápenatého**.....a .....**vody**..... název látek 2 b.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2. Chemický turnaj

kategorie starší žáci

31. 5. 2013

Řešení úloh

Praktická část

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úloha 1.

(celkem 19 bodů)

Víme, že látky mohou být kyselé, neutrální nebo zásadité. K určení těchto vlastností roztoku umíme používat indikátory (lakmusový a pH papírek, methylořanž, fenolftalein apod.).

Změřte pH a rozdělte látky podle kyselosti.

Pomůcky a chemikálie: sada zkumavek, pH papírek, lakmusový papírek, methylořanž, fenolftalein, kyselina citronová, roztok octa, mýdlový roztok, roztok sody, roztok chloridu sodného, roztok džusu, minerálka.

Postup: Do zkumavek odměřte asi 3 ml roztoku těchto látek. Nejprve zjistěte orientačně o jaké látky z hlediska kyselosti jde a pak změřte a **zapište pH co nejpřesněji**. Současně pozorujte další vlastnosti těchto látek.

Vyžádejte si zkumavku s práškem neznámé látky (jedné z těch, které jste v první části úkolu zkoumali) a pomocí pH určete, o kterou látku jde.

Závěr:

(7 bodů)

Látky	kyselina citronová	ocet	mýdlový roztok	soda	chlorid sodný	džus	minerálka
pH	2 – 4	3 – 4	7 – 8	8 – 9	6 – 7	4	6

Látka, kterou jsme určili je .....

(2 body)

Další otázky a úkoly:

1. Lze změřit pH krystalických látek uvedenými indikátory bez převedení do roztoku?
(1 bod)
2. Uveďte tři organické kyseliny a odhadněte jejich možné pH (kyselinu citronovou už neuvádějte).
(3 body)
3. Běžně se uvádí maximální koncentrace kyseliny sírové 98%, dusičné 65%, chlorovodíkové 35%. Určete, kolik gramů čisté kyseliny je v půl litru jejich roztoku. Hustota roztoku kyseliny sírové je $1,85 \text{ g/cm}^3$, kyseliny dusičné $1,56 \text{ g/cm}^3$, kyseliny chlorovodíkové $1,25 \text{ g/cm}^3$.

(6 bodů)

Výpočet:

$$\text{sírová } m(98\% \text{ roztok}) = V \cdot \rho = 500 \text{ cm}^3 \cdot 1,85 \text{ g/cm}^3 = 925 \text{ g}$$

$$m(100\%) = w \cdot m(98\% \text{ roztok}) = 925 \cdot 0,98 = 906,5 \text{ g}$$

$$\text{dusičná } m(65\%) = V \cdot \rho = 500 \text{ cm}^3 \cdot 1,56 \text{ g/cm}^3 = 780 \text{ g}$$

$$m(100\%) = w \cdot m(65\% \text{ roztok}) = 780 \cdot 0,65 = 507 \text{ g}$$

$$\text{chlorovodíková } m(35\%) = V \cdot \rho = 500 \text{ cm}^3 \cdot 1,25 \text{ g/cm}^3 = 625 \text{ g}$$

$$m(100\%) = w \cdot m(35\% \text{ roztok}) = 625 \cdot 0,35 = 218,75 \text{ g}$$

Odpovědi:

1. **NE**
2. **mravenčí, octová, vinná, jablečná, benzoová**
3. $m(\text{H}_2\text{SO}_4) = \dots 906,5 \text{ g}$ $m(\text{HNO}_3) = 507 \text{ g}$ $m(\text{HCl}) = 218,75 \text{ g}$

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úloha 2.

(celkem 8 bodů)

Víme, že většina organických látek hoří.

Pokuste se zapálit kostku cukru – sacharózu.

Pomůcky a chemikálie: nehořlavá podložka, kostka cukru, zápalky, špejle, špetka skořice.

Postup: Kostku cukru položíme na nehořlavou podložku a pomocí hořící špejle se ji pokusíme zapálit. Pokud se nám to nedaří, posypeme kostku cukru skořicovým práškem a potom ji znovu zapálíme.

Závěr: Kostka cukru sama **hoří**/ nehoří. Po použití skořicového prášku kostka cukru začne / **nezačne** hořet. (2 body)

Další otázky a úkoly:

1. Jak působí skořicový prášek při zapalování cukru ? (2 body)

2. Sacharóza má sumární vzorec $C_{12}H_{22}O_{11}$. Zapište chemickou rovnici hoření sacharózy nebo aspoň uveďte látky, které při hoření sacharózy vznikají. (2 + 2 = 4 body)

Odpovědi:

1. .... **katalyzátor** .....

2. .... **$C_{12}H_{22}O_{11} + 12 O_2 \rightarrow 12 CO_2 + 11 H_2O$** .....